A.

I. Historiske Efterretninger om Dr. Gall og hans Organlære; af Hr. D. Biørn, Overlærer i Mathematik, Physik og Naturhistorie ved Odense Cathedralskole; et Indbydelsesskrift til Høitideligheden ved bemeldte Cathedralskole, i Anledning af Hs. Majestæt Kongens Fødselsdag den 28 Jan. 1810.

En af de Gjenstande, som i de senere Aar tiltrak sig ikke blot den lærde Verdens, men ogsaa mange Steder den mindre cultiveerte Klasses Opmærksomhed, var Dr. Galls Lære om Hjernen og Hovedskallen; alle Tidsskrivter vrimlede af Efterretninger om denne Lære; en stor Mængde Smaaskrivter oversvømmede især Tydskland i denne Anledning; men mange af disses Indhold var ligesaameget afvigende fra Galls Principer, som deres Titel var forskjellig fra Navnet af den Videnskab,

han foredrog. Ordet Physionomik eller physionomiske Undersøgelser, hvormed adskillige af disse vare betitlede, viste tilfulde, at disse Forfattere ei havde betragtet hans Lære fra det rigtige Synspunkt. Ikke at tale om den mindre cultiveerte Klasses Forestillinger om samme, som indbildte sig, at Galls Opdagelser gik ud hverken paa meer eller mindre end at føle Folk paa Hovedet, og strax deraf at kunne bedømme deres intellectuelle og moralske Evner. At denne Misforstaaelse imidlertid var en Følge af den Maade, hvorpaa denne Videnskab udbredtes blandt Publicum, vil let indsees. Han gik ikke den for Videnskabernes Dyrkere sædvanlige Vei, ved Skrivter at meddele hinanden deres Erfaringer, men indskrænkede sig blot til at holde Forelæsninger over sin Lære, uden ved Trykken at meddele sine Principer; og disse Forelæsninger, der som oftest, især uden for Wien, hvor hans egentlige Opholdssted var, fuldendtes i 4 a 5 Dage, vare det eneste Middel, ved hvilket man kunde faae Kundskab om hans Undersøgelser. Adskillige af hans Tilhørere have siden, undertiden lidet for iilfærdigen, meddeelt Publicum deres i saa faa Dage indsamlede Kundskaber, og de, hvis Lod det ikke blev at høre hans Forelæsninger, have maattet lade sig noie med disse ofte hinanden mod-

sigende, og i forskjellig Hensigt affattede. Efterretninger.

Allerede i sine første Skoleaar siges Gall. at være bleven opmærksom paa det Egne i sine Meddisciplers Karakteer. Det hele Legems Dannelse, hvoraf han søgte at udlede Grunden til sin Dom, frembød ham ikke noget Fyldestgjørende i denne Henseende; kuns i Hovedets særegne Figur syntes han at finde nogen Overensstemmelse med enhvers Karakteer; han vedblev derfor at anstille Sammenligninger af denne Hovedets Dannelse med Sjeleevnerne af de Personer, som vare ham bekjendte. At denne Hovedets Dannelse igjen maatte have en fjernere Grund, var let at formode, og hvor skulde denne rimeligere søges end i Hjernens Dannelse? Fra Tanken om egne Organer for de udvortes Sandser og det vegetative Liv var derfor Overgangen let til Tanken om lignende for de indvortes Sandser og det animalske Liv. Ligesom Synet, Hørelsen, Respirationen, Blodets Bevægelse, Vædskernes Segregation o. s. v. have deres egne Organer og egne Nerver, saaledes, tænkte han, maae vel ogsaa de øvrige Evner have deres. Af denne Sætning, hvis Rigtighed han søgte at lægge for Dagen, lo-

vede han sig ikke ringere Fordeel end Besvarelsen af det Spørgsmaal: kan Menneskets Indvortes kjendes af dets Udvortes? et Spørgsmaal, hvis Udtydning maaskee neppe havde givet Anledning til saa megen Misforstaaelse, om det havde været fremsat saaledes: hvilken Indflydelse har Menneskets Indvortes paa dets Udvortes? At bedømme Menneskets Indvortes efter dets Udvortes, og især efter Hovedets Dannelse, er ingen nye Idee. Selv Grækerne og Romerne ansaae en hvælvet Pande for et Tegn paa Talenter; deres Guders og Heroers Statuer havde immer en stærk hvælvet Pande, og Hjerneskallen betydelig stor i Forhold til Ansigtet, og det endog i en høiere Grad end hos Mennesket i Almindelighed, saa at de derved syntes at ville tilkjendegive, at de vare Væsener lige saa ophøiede over Mennesket, som dette er over Dyrene. Mon man ikke ogsaa heri kan søge Oprindelsen til, at de anfaae Uglen for et Sindbillede paa Viisdom og Retfærdighed, at Minerva er udsprungen af Jupiters Hoved, og flere af deres Fabler?

Paa lignende Grunde beroer ogsaa Campers Theorie om Ansigtsvinklen, der dannes af 2 Linier, hvoraf den ene trækkes fra Randen af de øverste Skjæretænder og op over den fremstaaende Deel

af Pandebeenet, den anden trækkes i den Flade, man lægger igjennem Ørehullerne og den underste Rand af Næseborerne. Det er altsaa indlysende, at jo mere fremstaaende Pandebenet er, desto mere nærmer Ansigtsvinklen sig til en ret Vinkel, og desto talentfuldere troer Camper Dyret at være. Andre have foreslaaet at bestemme Evnerne efter det større eller mindre Forhold imellem hvad der hører til Ansigtet, og hvad der hører til Kraniet i den Flade, man tænker sig ved et vertikalt Snit paa langs igjennem Kraniet; jo større Part Hjerneskallen indtager, desto fuldkommere organiseret skulde Dyret være. Ogsaa Blumenbachs Vertikallinie og Herders Nakkelinie sigte til at vise Forskjelligheder hos Mennesket. Selv Lavaters Physionomik har Hensyn til et lignende Spørgsmaals Besvarelse; men hans i den Anledning fremsatte Hypotheser ere mere Phantasiens end Erfaringens Værk, og langt fra ikke bygte paa saa sikker en Grundvold som Galls. En Lære som denne, tænkte han, maa indeholde rene Erfaringssætninger, og ikke aprioriske Hypotheser; det er Naturen selv, der her bør tale til os, og kuns ved dens hyppige og ufortrødne Adspørgelse maae vi vente, at den giver os fyldestgjørende Svar. Men ingen Videnskab eller Green af Videnskab giver i denne Henseende saa megen Leilig-

hed, som den comparative Anatomie og Physiologie, hvorfore Gall ogsaa tidlig lagde sig efter disse Videnskaber.

Anatomikerne have allerede længe før Gall fundet Overeenstemmelse imellem Dyrenes Evner og Hjernens Forhold til Rygmarven og Nerverne*). Mennesket, som af alle Dyr er udrustet

*) Det er ikke Hjernens absolute Størrelse, der bestemmer Sjeleevnernes Fortrinlighed, thi Elephantens Hjerne er større end Menneskets; heller ikke dens Størrelse i Forhold til Legemets, som Aristoteles allerede antog, thi da stod Mennesket tilbage for adskillige saavel Pattedyr som Fugle. Cuvier angiver, at Hjernemassen hos et Menneske er $\frac{1}{22}$, $\frac{1}{25}$, $\frac{1}{50}$, $\frac{1}{53}$ af Legemets Vægt, eftersom det er gammelt eller ungt, og Haller i sine Anfangsgründe der Physiologie anforer den med et Middeltal for $\frac{1}{35}$; hos en Art af Aber er den derimod $\frac{1}{22}$, hos Mulvarpen $\frac{1}{36}$, hos Museu $\frac{1}{43}$, hos Hamsteren $\frac{1}{31}$, hos Hanen $\frac{1}{25}$, hos Spurven $\frac{1}{25}$, hos Kanariefuglen $\frac{1}{14}$. Ligesaalidet er nok den Hypothese rigtig, som adskillige have fremsat, at Dyrets Sieleevner stod i ligefrem Forhold til Hjernens specifike Tyngde. Det er altsaa ikke dette Forhold, der bestemmer Sjeleevnernes Grad, thi da vilde adskillige Dyr gjøre Mennesket Rangen stridig; men dette Forhold maa, som Sommering først har vist, søges imellem Hjernens Størrelse og Nervernes Fiinhed og Mængde.

med de første Sjeleevner, har i Forhold til Hjernens Størelse de fleste og fineste Nerver; hos de andre varmblodige Dyr blive Rygmarven og Nerverne tykkere i Forhold til Hjernens Størrelse; hos mange af de koldblodige Dyr, saasom Fiskene, er Hjernemassen næsten aldeles ikke tykkere end Rygmarven; hos Mollusserne gaae Nerverne ud fra Hjernen som Straaler, og danne hist og her Nerveknuder, der næsten ere ligesaa store som Hjernen selv; de endnu mindre fuldkommen organiseerte Insecter have ingen egentlig Hjerne, men blot en knudret Rygmarv, som strækker sig næsten over det hele Legeme, hvilket ogsaa finder Sted ved Ormene. Endelig have Plantedyrene, de meest enkelte af de dyriske Skabninger, ingen Hierne, men enhver Deel af Legemet synes ligesom at udgjøre et Legeme for sig selv, forsynet med sine særegne Organer. Som man altsaa kommer længere og længere ned paa Trappen af de dyriske Væsener, finder man deres Dannelse mere afvigende fra Menneskets; de Dyr, som staae paa de øverste Trin, have Hjernemassen concentreret i enkelte Dele, længere nede udbreder den sig mere, indtil den endelig paa de nederste synes ligesom udbredt over det hele Legeme. Men ligesom Forholdet imellem Hjernen og Nervesystemet aftager hos de forskiellige Arter af Dyr,

saaledes aftager det ogsaa hos de forskiellige Individer af samme Art. Fra Newtons altomfattende Genie til Idiotens Enfoldighed ere Millioner Gradationer, der svare til ligesaamange Forskjelligheder i Hjernemassens Størrelse. Gall fandt Kraniet af et gammelt enfoldigt Fruentimmer kuns halv saa stort, som det af Digteren Blumauer. Dog er Hjernemassens absolute Storhed ei altid et Tegn paa Sieleevnernes Fuldkommenhed, naar dens indre Consistens ikke tillige er hensigtspassende. Overeensstemmende hermed er den af vor Landsmand Prof. L. Smith fremsatte Hypothese. „Maaskee, siger han, kunde man antage, at Forholdet i Intelligenzen mellem Art og Art, mellem Klasse og Klasse havde en vis Sammenhæng med Hiernens Størrelse og Nervernes Fiinhed, saa de Dyr have Anlæg til størst Klogskab, der med den største Hjerne havde de fineste Nerver; at derimod Forholdet mellem Individernes Intelligenz af samme Art for en Deel beroede paa Hjernens specifike Tyngde, saa det ene Individ af samme Art er og kan være klogere, end det andet, i Forhold til Hjernens fuldkomnere eller ufuldkomnere Tilstand, Tyngde, Beskaffenhed og Indretning."

Dog ikke Jagttagelsen af denne Gradegang allene maatte lede Gall paa Tanken om hans Or-

ganlære, men, hvad som synes meest paafaldende er, at til de Evner, som hos enkelte Dyr ere fortrinlige, svare udmærket store Nerver; saaledes har f. Ex. Muldvarpen meget store Lugtenerver, men ubetydelige Synsnerver. Rovfuglene derimod, som udmærke sig ved et overordentlig skarpt Syn, have ogsaa store Synsnerver. Nogle Dyr, der have særegne Færdigheder, hvortil der ikke findes Spor hos andre, ere ogsaa forsynede med særegne Organer i Hjernen. Saaledes har Fuglen, som synger, Bæveren, som bygger, særegne Organer, hvoraf intet lignende findes hos de øvrige Dyr.

En ikke mindre vigtig Jagttagelse, som vel er meget ældre end Gall, men hvoraf dog ikke har været uddraget fyldestgjørende Resultater i den Henseende, var denne: at Sjeleevnerne i deres Virksomhed ere uafhængige af hinanden; een Sjeleevne kan anspændes og slappes, uden at det har nogen Indflydelse paa de øvrige; har man i nogle Timer beskjeftiget sig med speculative Gjenstande, som udfordre en høi Grad af Abstraction, og man af dette Arbeide føler sig træt og udmattet, da vil man ved at foretage sig et Aandsarbeide af et andet Slags, et saadant f. Ex. hvor Hukommelsen eller Phantasien sættes i Virksomhed, bemærke det udmattede Organ at udhvile sig, og efter nogen Tids

Forløb igjen være istand til at fortsætte det forhen tilsidelagte Arbeide. Hvilken Opdrager har ikke ogsaa ofte gjort den Erfaring, at een Sjeleevne kan fortrinlig udvikles, medens de andre forblive slove.

Ved disse Betragtninger lededes Gall til den Slutning, at der i Hjernen er ligesaamange Organer, som der gives Sjeleevner, og at disse Organer have deres bestemte Steder. Selv den comparative Anatomies Fader Cuvier havde allerede før Gall ligrende Ideer; i sine Forelæsninger over samme *) siger han: „Es scheint als bemerkte man gewisse Verhältniße zwischen den Fähigkeiten der Thiere und der Größe ihrer gemeinschaftlichen Theile. So scheint die Vollkommenheit ihrer Einsicht um so größer, als der Fortsatz des gestreiften Körpers, welcher das Gewölbe der Hirnhälften bildet, von größerm Umfange ist. Der Mensch hat diesen Theil dicker, ausgebreiteter und mehr zurückgelegt, als die andern Gattungen. So wie man sich vom Menschen entfernt, wird derselbe dünner und glätter: so wie man sich vom Menschen entfernt, dechen die Theile des Hirns einander weniger; sie entfalten sich, und scheinen sich mehr in die Länge zu strecken. Es scheint sogar, daß gewisse Theile in allen Klassen eine mit gewissen Fähig-

*) G. Cuviers Vorlesungen über vergleichende Anatomie, übersetzt von Fischer. 2ter Theil. pag. 189.

keiten der Thiere in Verbindung stehende Entwickelung annehmen. Die vordern Vierhügel in den Karpfen zum Beispiel, welche die schwächsten und am wenigsten fleischfressenden Fische sind, sind verhältnismässig grösser, wie die bei den vierfüssigen Thiere, welche vom Grase leben. Man darf hoffen, daß, wenn man diese Untersuchungen verfolgt, man einige Begriffe über den besondern Nutzen eines jeden dieser Theile des Hirns erlangen werde."

Som practiserende Læge, i hvilken Egenskab Gall allerede siden 1785 havde opholdt sig i Wien, hvis Daarekiste og Sygehuse vare ham en lærerig Skole, gjorde han ogsaa ofte den Bemærkning, at de Mennesker, som vare angrebne af haarde Nervesygdomme, eller hvis Hoved paa een eller anden Maade var blevet beskadiget, saaledes at de havde tabt Sands og Mæle, dog ofte grebe paa visse Steder af Hovedet, hvilket han ansaae for en Følge af visse Organer, som endnu vare i Virksomhed. Og i Almindelighed ledede Mimiken ham meget paa Spor efter Stedet for hvert enkelt Organ. Han forsikrer ogsaa, at han saavel som flere Læger have ved at trepanere ofte opdaget et eller andet fremmed Legeme i Hjernen, eller denne paa et eller andet Sted beskadiget, hvorved de tillige have bemærket en Svækkelse i en eller anden Sjeleevne.

Iblandt de Vanvittige træffer man ikke sjelden Nogle, som blot i Hensende til en vis Gjenstand ere vanvittige, men i Hensende til andre derimod tale og dømme ret fornuftigen; og omvendt gives der Mennesker, som man i det Hele kan anse for meget fornuftige, men dog i Hensende til en enkelt Gjenstand, hvis Bedømmelse ikke forudsætter særdeles Indsigter, have fattet Ideer ganske afvigende fra andre Fornuftiges. Mænd af meget udmærkede Indsigter i et enkelt Fag staae ogsaa ofte paa et meget lavt Trin i andre ei dermed beslægtede Fag.

For desto tydeligere at overbevise sig om Rigtigheden af sine Principer begyndte Gall at anlægge sig en Samling af Hjerneskaller saavel af Mennesker som af Dyr, hvis eiendommelige Karakteer og Evner vare ham bekjendte, og hvorved han altsaa paa en fyldestgjørende Maade kunde sammenligne disse med Hjerneskallens Dannelse. Ved den Yttring af Gall, at han især ønskede Kraniet af de Mænd, som ved store Talenter havde spillet en vigtig Rolle paa Verdens Skueplads, bleve Wiens Stormænd ligesom betagne af en panisk Skræk, for at deres Hoveder skulde falde i hans Hænder, der underkastes en skarp Prøvelse, og Udfaldet af samme ikke svare til hvad de havde syntes at love.

Med skjelende Øine blev derfor Gall betragtet af Mange, forestillende sig, at han allerede havde fattet den Tanke, at pryde sit Kabinet med deres Kranier; ja man har endog Exempel paa Mænd, som i deres Testamente udtrykkeligen have besiemt, at deres Kranier ikke maatte legeres Gall; selv Denis, en Mand der kunde være ligesaa sikker paa Fremtidens som Nutidens fordeelagtige Omdømme, havde paa denne Maade søgt at undgaae Prøvelsen. Af de fleste indenlandske Dyreslægter besidder han ogsaa Kranier; men, for ei blot at lade sig noie med deres generelle Karakteer, har han selv opfødt eller i det mindste længe iagttaget de fleste af de Dyr, hvis Kranier han besidder; ved hvilken Leilighed han altsaa blev i Stand til ogsaa at studere deres individuelle Karakteer. Af Mennesker har han ogsaa samletenkelte Been af Kraniet; og det især af saadanne, som ere døde af een eller anden Sygdom, der kunde have havt nogen Indflydelse paa Hjernens eller Kraniets Dannelse. Foruden denne talrige Samling af virkelige Kranier har han søgt at forskaffe sig Gipsaftryk og Voxpræparater af saadanne Mænds Kranier, der have udmærket sig som Statsmænd, Lærde, Harfører, Malere, Røvere ɔc. Saaledes findes i hans Samling en Raphael, hvis Kunstsands hans Malerier

vise i en fortrinlig Grad, men hvis Colorit intet udmærket fremviser; en Wieland og Ifland, hvis Vittighed og Skarpsindighed fremlyse i deres Skrifter; en Wurmser, en Robespierre ꝛc., Dyr med fremstikkende Evner, Ræven, Tigeren, Natterçalen ꝛc. Kort, hans Samling frembyder Extremiteter af alle Slags; Narrens, Skurkens og Morderens Kranier ere ham ligesaa lærerige, som Philosophens, Moralistens og Krigerens.

Under Samlingen af disse forskjellige Præparater, og deres indbyrdes Sammenligning med hinanden, søgte Gall at opføre de Grundpiller, hvorpaa hans Lærebygning skulde hvile. Med en utrættelig Vedholdenhed arbeidede han paa at udforske Naturens Hemmeligheder, og kuns ved hyppige og ofte gjentagne Undersøgelser vovede han at hæve sine dristige Hypotheser til ufravigelige Naturlove; ikke som hine Philosopher, der, tilfreds med deres saa kaldte Kundskaber a priori, troe sig ophøiede over Betragtningen af det, som foregaaer i Naturens Rige. Die Theorie des Hirnschädels, siger Redacteuren af die Weltkronik, müsse immer unstatthaft bleiben, weil sie nicht durch Gründe a priori unterstützt werde; ret ligesom Naturen i sine Virkninger skulde lade sig bestemme efter vore i System opstillede Regler. Nei, Erfaring og Fornuft

Haand i Haand med hinanden bane sikkerst Veien til Sandhed. Over Gall fældede derfor ogsaa Hufeland følgende Dom *):" Man maa selv see og høre Gall, for at lære at kiende denne af enhver Charlatanerie, Usandhed eller Sværmerie aldeles ubesmittede Mand. Begavet med en sjelden Grad af Jagtagelsesaand, Skarpsindighed og Inductionstalent, opvoxet i Naturens Skiød, og ved stadig Omgang med samme dannet til dens Fortrolige, fattede han en Mangfoldighed af Tegn og Særsyn i den hele organiske Verden, som man hidtil enten aldeles ikke, eller kuns overfladisk havde bemærket, stillede dem sammen med sindrig Aand, fandt deres analogiske Forhold og Betydninger, drog Slutninger heraf, og grundede Sandheder, som just derved bleve høistagtværdige, da de ere rene empiriske, blot Naturens egen Tale." Ogsaa Galls egne Udtryk i en Skrivelse til Baron von Retzer, som findes indrykket i Wielands neue deutsche Mercur Dec. 1798, bevidne Rigtigheden af Hufelands Yttring. „Ich bin, siger han, in mei-

*) For adskillige af dette Programs Læsere troede jeg, at det maaskee ei vilde have liden Interesse at læse berømte Mænds Meninger om Galls Lære; jeg har derfor saavel her som paa flere Steder anført samme.

nen Untersuchungen noch nicht so weit gekommen, daß ich besondere Organe für Scharfsinn und Tiefsinn, für das Princip des Vorstellungsevrmögens, für die verschiedenen Arten des Urtheilvermögens entdeckt hätte*). Auch müssen Sie mirs nicht verargen, daß ich mich nicht der Kantschen Sprache bedient habe."

For denne sidste Forsømmelse er Gall heller ikke bleven lempeligen medhandlet af den kritiske Philosophies Yndere. „Um entscheiden zu können, siger Villers i sin Skrivelse til Cuvier**), welche Organe des Gehirns jeder unserer geistigen Fähigkeiten entsprechen, sind unnachlässliche Bedingungen, daß man 1. diese Fähigkeiten, ihr Verhältniß zu einander, ihre Trennung von einander,

*) Og dog findes nogle af disse Organer anførte i de sildigere udkomne Skrifter om Galls Organlære; vel altsaa enten opdagede af ham selv, eller af hans Skolarer.

**) Dr. Galls Darstellung des Gehirns als Organs der Seelenfähigkeiten und Gemüthseigenschaften; — nebst der Kunst das Innere des Menschen aus dem Aussere seines Schädels zu erkennen. — Ein Schreiben Villers an Cuvier; übersetzt mit vielen Bemerkungen, Zusätzen, Erweiterungen und Galls eigner Nachricht an das Publikum vermehrt von einem Schüler Galls.

ihre Verzweigung und ihren gemeinschaftlichen Stamm wohl kenne; und 2. daß man eine hinlängliche Anzahl von Thatsachen und Beobachtungen gesammelt habe, um mit Sicherheit daraus den Schluß zu ziehen, daß diese Fähigkeiten diesem Organ angehöre. Die erste dieser Bedingungen habe Gall auf keine genugthuende und dem jetzigen Zustand der Aufklärung entsprechende Weise erfüllt. Er habe den alten Weg eingeschlagen, sey nicht über Oesterreichs Gränzen gegangen, und gegen daß übrige Teutschland um ein Jahrhundert zurück geblieben; da er doch aus den Arbeiten der nordischen Philosophen seit zwey Jahrzehenden die grösten Vortheile hätte ziehen können. Dagegen habe er der zweiten Bedingung desto mehr Genüge geleistet, viele Gehirne secirt, viele Köpfe von ausgezeichneten Männern, von Narren ꝛc. gesammelt; die Geschichte, Neigungen, Fertigkeiten, Leidenschaften und Fehler aller dieser Individuen erforscht, viele Schädel von Thieren zusammen gebracht; deren Fähigkeiten und Neigungen er selbst genau beobachtet hatte. Dazu kommen noch Gypsabgüsse, Larven und andere Hilfsmittel, deren Gall keines vernachlässigt hat um zu seinem Zweck zu gelangen."

Ikke mindre lærnfælbig er Bergks Dom i hans

Skrift: Bemerkungen und Zweifel über die Gehirn- und Schädeltheorie des Dr. Gall in Wien. Allerede det paa Titelbladet anførte Motto af Rousseau: pour connoître les hommes, il faut les voir agir, viser, at Forfatteren vilde have gaaet en anden Vei i sine Undersøgelser; men det er nu engang bleven Moden iblandt Philosopher, at alt, selv naturvidenskabelige Gjenstande, skal rette sig efter deres Yndlingsformeler, uagtet at just her bør Erfaring gaae foran Fornuftslutninger.

Af de talrige Jagttagelser, Gall i en Række af Aar paa denne Maade har anstillet, uddrog han følgende Slutninger, og fremsatte dem som Grundsætninger for sin Lære:

1. Visse Anlæg og Tilbøieligheder ere Menneskets og Dyrets medfødte. En Sætning, som aldeles ikke er ny, og som Historien saa ofte stadfæster; en Roscius, en Mozart og flere udmærkede sig i deres Fag førend man kunde formode, at Opdragelsen og Øvelsen havde uddannet deres Talenter; vel kan en fornuftig Opdragelse øve og udvikle Anlæggene, men til enten at indplante nye eller udrydde gamle er den ei i Stand; vi Mennesker fødes med de samme Anlæg og Tilbøieligheder, men paa forskjellige Maader modificerte. Ligeledes forholder det sig med Dyrene; det Anlæg, den Tilbøie-

lighed, som findes hos et Individ, findes ogsaa hos de andre af samme Art; Ræves Snildhed findes ei blot hos en enkelt Ræv, men hos den hele Art; enhver Tiger er blodtørstig, enhver Elephant lærvillig, enhver Hund tro; men i større eller mindre Grad.

2) Til disse medfødte Anlæg og Tilbøieligheder svare ligesaamange Organer, der have deres Sæde i Hjernen. Sielen kan ikke virke paa udvortes Gienstande uden et materielt Middel, et Organ; at Hjernen er dette Organ, synes indlysende, da Sjeleevnernes Fortrinlighed, som ovenfor er anført, staaer i Forhold til Hjernens Størrelse; — nien da Hjernen ikke kan ansees som et almindeligt fælleds Organ for alle Anlæg og Tilbøieligheder, da ikke allene Anlæggene ere væsentlig forskjellige fra Tilbøielighederne, men endog Anlæggene for sig og Tilbøielighederne for sig ere forskjellige og uafhængige af hinanden, saa maae de have deres Sæde i særskilte Dele af Hjernen, hvilket ogsaa bestyrkes ved den anførte Erfaringssætning, at en Sjeleevne kan anstrænges, uden at det har nogen Indflydelse paa de andre.

3) Af denne Fordeling af de forskjellige Organer og deres forskjellige Udvikling følger, Hjernens forskjellige Form, deels i det Hele, deels i Henseende til enkelte Steder; da Anlæggene og Tilbøjelighederne ere desto større, jo mere udviklede de tilsvarende Organer ere, saa maae de stærkt udviklede Organer naturligviis frembringe Forhøininger paa Hjernens Overflade. En større Virkning i Naturen forudsætter altid en større Kraft.

4) Disse paa Hjernens Overflade værende Forhøininger frembringe ogsaa tilsvarende Forhøininger paa Hjerneskallens udvendige Flade. Fra Kraniets tidligste Dannelse til dets høieste Alder bestemmes dets indre Flades Form og Dannelse ved Hjernens udvendige Form. Saalænge altsaa, at Kraniets udvendige Flade gaaer parallel med den indvendige, eller ikke giør nogen Undtagelse fra de bekjendte Afvigelser, kan man slutte sig til visse Anlæg og Tilbøieligheder. Betragter man Hjerneskallen fra dens første Oprindelse, da ansees den almindelig for et Produkt af Hjernen, som i Begyndelsen er en blød grødagtig Masse, omgiven af forskiellige Hinder; paa den ydre af disse danner sig ligesaamange straaleformige Beenpunkter, som der

bliver Been i Hjerneſkallen, og ſom udgjøre diſſe Beens Middelpunkter. Diſſe Beenpunkter, der i Begyndelſen ere mere bruſk- end beenagtige, udvide ſig lidt efter lidt, ſlutte ſig tæt til Hjernen og gribe tilſidſt ind i hinanden ved de saa kaldte Somme, og danne de 8 Hjerneſkalsbeen, der hver beſtaaer af 3 Dele, nemlig: den indre Plade, den ydre Plade og den mellem dem liggende Subſtants. Saalænge Hjerneſkallen er i ſin ſunde Tilſtand, løbe hine 2 Plader, paa enkelte Steder undtagen, parallel med hinanden; en Forhøining paa Hjernen maa altſaa og frembringe en Forhøining paa Hjerneſkallen, og det iſær i den tidligere Alder, medens Hjerneſkallens Been endnu ikke ere ſynderlig haarde, og Hjernens Elaſticitet altſaa kan frembringe kiendelige Virkninger.

Dr. Gall betragter altſaa Hjernen ifølge diſſe Grundſætninger ſom et Aggregat af ligeſaamange Organer, ſom der gives Anlæg og Tilbøieligheder. Diſſe Organer blive ikke ſkjulte i Hovedets Inderſte, men viſe ſig kiendelig udvendig, ſaalænge Hjernen og Hjerneſkallen ere correſponderende. Den ſidſte Mening, ſaa rigtig den i og for ſig ſelv kan være, er det upaatvivleligen, ſom har givet de Fleſte et urigtigt Begreb om Galls Organlære. Man indbildte ſig, at man paa Grund heraf maat,

ke kunne føle paa et Menneskets Hoved, hvad Evner han besad; at man med samme Vished maatte kunne skille Genier fra Idioten, som man skiller Negeren fra den Blanke; man forestillede sig Hovedets Flade som Jordens, en Samling af Bjerge og Dale, men man glemte, at disse jordiske Bjerge og Dale ere i Sammenligning med Jordens Diameter et Intet; man lod sig allene henrive af den for den Magelige frydefulde Tanke: ikke i Fremtiden at have nødig at studere Menneskets Karakter. Havde dette været Resultatet af Galls Undersøgelser, da vilde vist mangt et Menneske have have ydet ham sine Taknemligheds Følelser, men vist ingen mere af Hjertets Fylde, end de under Modens Kaprice sukkende Parykmagere. Om Gall nogensinde selv har giort Anvendelse af sin Lære paa ham ubekjendte Subjecter, undtagen de som findes i Daarekister, Hospitaler, Tugthuse og slige Steder, veed jeg ei, dog tvivler jeg meget derpaa, og bestyrkes saameget mere i denne Tvivl, som jeg var tilstede, da han besaae denne Byes Hospital og Daarekiste, hvor han allene befølte Hovedet paa et Par, hvis Sindssvagheder vare i øiefaldende. Han fraraader ogsaa selv meget alvorlig samme, deels fordi der udfordres en nøie anatomisk Kundskab om Hovedet, deels en egen fiin og sikker Følel-

se, og endelig, kunde man vel tillægge, fordi der kan gives Undtagelser. At Gall imidlertid ved denne Beføling har vildledt Mange, er ikke hans men hans Læres Skyld, der som reen empirisk fordrede denne Fremgangsmaade. Som den, der har udvidet de menneskelige Kundskaber om Hjernen, og lært os at betragte den fra et ganske forskjelligt Synspunkt end forhen, fortjener Gall upaatvivlelig en høi Rang blandt Europas Naturforskere. Men just Bestemmelsen af de forskiellige Organers Sted og Antal er den svageste Side ved Galls Lære, men tillige den, der meest opvækker Nysgjerrigheden. Mange gave sig derfor ei Tid til at studere Grundprinciperne for hans Lære, men søgte allene at underrette sig om Stedet, hvor hvert Organ troedes at have sit Sæde, for at kunne gribe sig selv til Hovedet. De nedværdigede saaledes hans Lære til en reen Kranioscopie, istedet for den burde blot betragtes som Kraniologie.

I Henseende til de enkelte Organers Sted inddeler Gall Hjerneskallen i 3 Regioner; i den forreste have de intellektuelle Anlæg deres Sted, i den hageste de moralske, og underneden de physiske. Hvad Bestemmelsen herafangaaer, da trænger denne Lære, og maa ifølge Sagens Natur længe trænge til mere Lys.

Adskillige indvendte mod denne Lære, at Menneskets ved samme blev nedværdiget til blot Maskine, da Sjelen ifølge heraf betragtes i alt for stor Afhængighed af Legemet, og Materialisme derved udbredtes. Men Gall anseer aldeles ikke Organerne for det Virksomme i os; han betragter blot samme som Redskaber, hvorved Sjælen virker; jo fuldkommere disse Redskaber ere, desto bedre kan og Sjælen udføre sine Funktioner. Det, som ledede Gall paa den anden af de ovenanførte Grundsætninger, viser ogsaa, at Sjelen ved denne Lære intet betages af sin Selvstændighed, men at tvertimod sammes Virkning paa Organerne er nødvendig for at sætte dem i Virksomhed, og at de uden denne Sjelens Indflydelse ere i fuldkommen Hvile. Skulde der vel og vises mere Materialisme i at betragte de enkelte Organer som Redskaber for Sjelens Virksomhed end i at betragte det hele Legeme som Redskab for samme, og hvo har endnu nægtet, at Legemets sunde eller syge Tilstand har megen Indflydelse paa Sjelens Virksomhed? Er det ikke ligesaavel Materialisme, naar Cuvier siger: at vores Legeme er det Redskab, ved hvilket vor Sjel forbinder og sammenligner Ideer, uddrager Resultater deraf, ved hvilket vor Sjel med eet Ord overlægger og tænker, eller naar L. Smith siger: Hvad Forskjel

kan der vel agtes at være imellem den Kundskab, de forskiellige Dyrearter have efter Organisationens Forskiellighed? Dersom Gall antog Organerne som Aarsag, og ikke som Redskaber for Sjelens Virksomhed, da maatte mangt et Dyr i visse Henseender have Fortrin for Menneskет, da hint ofte har enkelte selv intellektuelle Organer mere udviklet end dette; men den væsentlige Forskiel imellem Menneskет og Dyret sætter han deels i Forskjelligheden af den oplivende Sjel, deels i Menneskets Besiddelse af flere og finere intellectuelle Organer, saa at man af en Menneskehjerne skulde ved Borttagelse af enkelte Organer kunne ligesom danne ethvert andet Dyrs Hjerne. Det er altsaa baade ved Sjels- og Legemsypperlighed, at Menneskет hæver sig over Dyret.

At Organerne for de intellectuelle og moralske Anlæg ere dobbelte og tilstede i enhver Halvdeel af Hjernen, have Nogle fundet værdig til Indvending imod hans Lære, og dog burde det vel neppe være mere paafaldende, siger Gall, end at vi kuns see een Gjenstand med begge Øine; og høre een Lyd med begge Øren. Bichat paastaaer, at de indvortes Sandser ere i deres Operationer de samme Love underkastede som de udvortes, og deres større eller mindre Fuldkommenhed beroer paa den

ſtørre eller mindre ſymmetriſke Dannelſe af de tvende Halvdele af Hjernen, hvori de have deres Sæde. Men heri afviger Gall fra ham, at han antager, at kuns eet af Tvillingorganerne er virkſomt ad Gangen, og at det andet imidlertid hviler. Imod denne ſidſte Paaſtand et gjort adſkillige vigtige Indvendinger iſær af Prof. Herholdt i Kiøbenhavn*).

At Menneſket ved denne Lære betages ſin Frihed, og altſaa al Moralitet ophører, er ikke overeenſtemmende med Galls Principer. Sjælen kan bruge eller lade være at bruge hvilke Organer den ſelv vil; den, hvis Mordorgan er mere udviklet, finder maaſkee ſtørre Tilbøielighed til at begaae Mord end den, hos hvilken dette Organ er tilſtede i en ringere Grad, men deraf følger aldeles ikke, at denne Tilbøielighed er uimodſtaaelig; Organet forholder ſig blot lidende ikke virkende. Galls Lære er for en Deel kuns i Udtrykkene forſkjellig fra den almindelig antagne Mening; naar man taler om et Menneſke med et godt Hukommelſe, en glimrende Vittighed, en god Gehør, en god Indbildningskraft, forſtaaer man da ikke derved i Grunden det ſamme ſom Gall, naar han taler om Organ for

*) See hans Betragtninger over det Spørgsmaal; om Menneſket ſeer kun med eet Øie ad Gangen eller med dem begge tillige, pag. 750. følg.

Hukommelse, for Vittighed, for Tonekunsten, for Indbildning? kuns deri afviger han fra den almindelige Mening, at disse Anlæg og Tilbøieligheder have deres bestemte Steder i Hjernen. Det er fuldkommen overeenstemmende med Galls Lære, at Menneskет, forsynet med Organer for onde Tilbøieligheder, kan ved moralsk Dannelse og disse Organers Ikkebrug bringes til at blive moralsk godt; man sammenligne hermed Socrates's Karakteristik.

En ikke uvigtig philosophisk Indvending synes den af Herder, skiøndt fremsat førend Galls Lære blev bekjendt, imod adskillige som Willis, Mayer o. fl., der tillagte enkelte Dele af Hjernen særegne Forretninger. „Wer berechtigt uns, siger han, unsere Denkkraft nach ihren verschiedenen Verhältnissen bald Einbildungskraft und Gedächniß, bald Witz und Verstand zu nennen? die Triebe zu begehren vom reinen Willen abzusondern, und in Empfindungs- und Bewegungskräfte zu theilen? die mindeste genauere Ueberlegung zeigt, daß diese Fähigkeiten nicht örtlich von einander getrennt seyn können; als ob in dieser Gegend der Verstand, in jener daß Gedächtniß und die Einbildungskraft, in einer andern die Leidenschaften und sinnlichen Kräfte wohnen; denn der Gedanke unserer Seele ist unge-

theilt, und jede dieser Wirkungen ist eine Frucht der Gedanken." Til denne aprioriske Indvending kan man svare: vore 5 Sandser kan alle indbefattes under det fælleds Navn Følelse, og ere i Grunden ikke andet, og dog benævne vi dem med 5 særskilte Navne, og see os udrustede med forskjellige Organer til de særegne Modificationer af Følelse.

At adskillige have, ved at gjøre Galls Lære latterlig, og ikke ved Grunde søgt at nedværdige samme, er ingen Indvending derimod, og det saa meget mindre, naar Spotteren er en incompetent Dommer, og af det Slags, som troer, at man ifølge denne Lære skulde kunne gribe et Menneske paa Hovedet, og strax sige, hvad han fører i sit Skjold. — Hvo du er, Broder! der agter det værd at tænke med mig, prøv før du dømmer, dom før du forkaster, søg Sandhed, og den skal ikke flye for den ærlig grandskende Aand, siger vores udødelige L. Smith i hans Forsøg til en fuldstændig Lærebygning om Dyrenes Natur og Bestemmelse, pag. 6; havde Kotzebue kiendt denne Sætning, havde han vist neppe skrevet sin Organlære, han der i flere af sine Skrifter har røbet saa stor Ukyndighed i Naturvidenskaberne, at man næsten skulde troe, han ved ikke, om Hjernen ligger i Kraniet eller uden paa samme.

Med Sliges Domme sammenligne man dem af indsigtsfulde Anatomiker og Physiologer. Een til Exempel. „Ich glaube, siger Loder, daß anatomische Gründe dieser Lehre nicht entgegenstehen und daß sie in der Hauptsache vollkommen wahr und gegründet ist. Einzelne Dinge sind darin noch zu berichtigen, und die ganze Lehre ist noch zu sehr in ihrer Kindheit, um sie so anzuwenden, als es viele aus Misbrauch thun. Offenbar aber fassen sich hervorstechende Gemüths-Eigenschafte und Geistes Fähigkeiten durch Merkmale am Schädel wahrnehmen. Die Entdeckungen, welche Gall über das Gehirn gemacht hat, sind von stupender Wichtigkeit, und mehrere derselben sind so sonnenklar, daß ich es nicht begreife, wie es einem gesunden Auge möglich ist, diese Dinge zu verkennen. Schon diese Entdecknugen werden Galls Namen unsterblich machen, und sind die wichtigsten, welche in der Anatomie seit der Entdeckung des Saugadersystems gemacht sind. — Auch die Entfaltung des Gehirns ist fortreflich; welche Folgen lassen sich nicht davon und von weitern Fortschritten auf diesem Wege erwarten! Ich schäme und ärgere mich, daß auch ich seit fast 30 Jahren hunderte von Gehirnen wie einen Käse zerschnitten, und den Wald vor vielen Bäumen nicht gesehn habe. Aber was

hilft Aergern und Schämen? Die beste Partey ist, der Wahrheit Gehör zu geben; und das zu lernen, was man nicht weiß.“ Omtrent en lignende Dom over Galls Lære fælder en Reil, en Voigt og flere Naturkyndige og Anatomiker. Derimod findes det florste Modpartie iblandt Philosopherne; „Gall habe von seinem Standpunkte aus, sieger vores Landsmand Prof. Steffens i Halle, in allem ganz recht; von dem Standpunkte aus, von welchem ich die Natur betrachte, habe er in nichts recht.“

Over dette sit System havde Gall allerede siden 1797 holdt Privatforelæsninger i Wien for en talrig Forsamling af Tilhørere af alle Stænder, Medicinere, Naturforskere, Statsmand, Opdragere, Konstnere, ja selv Damer, uden at samme havde opvakt nogen Mistanke fra Regjeringens Side; ja selv den talrige Mængde af anseelige Embedsmænd, som bivaanede samme, lod formode, at dette System ikke var Regjeringen mistænkelig. Men ganske uventet lod Hs. Maistæt Keiseren den overste Statskanzler Lazansky tilstille følgende egenhændige Brev dateret den 24 December 1801.

„Der Doctor Medicinæ Gall giebt, wie ich vernehme, in seinem Hause Privatvorlesungen über die von ihm erfundene Theorie des menschlichen Hirnschädels, und soll häufigen Besuch nicht nur

von Männern, sondern auch von Weibern und jungen Mädchen erhalten. Da über diese Kopflehre, von welcher mit Enthusiasmus gesprochen wird, vielleicht manche ihren eignen Kopf verlieren dürften, diese Lehre auch auf Materialismus zu führen, mithin gegen die ersten Grundsätze der Moral und Religion zu streiten scheint; so werden sie diese Privatvorlesungen alsogleich durch die R. De. L. R. St. verbieten lassen, dann mir anzeigen, ob Gall hierzu eine Erlaubniß erhalten hat, oder wie er, wenn er dieselben ohne Erlaubniß gegeben hätte, etwa diesfalls anzusehen wäre."

Paa Grund heraf blev det Gall under 9 Jan. 1802 forbudet at holde Forelæsninger, og tillige blev han opfordret til at fremføre sit Forsvar for de af ham uden Tilladelse holdte Forelæsninger. Men da der allerede var forløben saa lang Tid fra dette Brevs Udfærdelse til dets officielle Meddelelse, saa havde Gall allerede iforveien, da han var tilstrækkelig underrettet om Brevets Indhold, standset med sine Forelæsninger, og uagtet adskillige af det franske Gesandtskab, der havde bivaanet hans Forelæsninger, og vare misfornøiede med sammes Standsning, fik udvirket, at Schilling, østerrigsk Hofraad ved Politieretten, opfordrede Gall til enten i det franske Hotel eller hjemme i sit eget Huus

at fuldende sit Cursus for den franske Ambassade alene, saa var han dog ej at formaae dertil, førend han havde fuldkommen retfærdiggjort sig.

Allerede under 7 Febr. s. A. indgav Gall sit Forsvarsskrift hvis summariske Indhold var følgende: 1) At de ved Høiskolen i Wien promoverte Doctores Medicinæ havde ifølge deres Diplom Ret til at holde Forelæsninger over Videnskaber, som hørte til deres Fag, og at flere havde udøvet endnu denne Ret, uden at blive forstyrret i samme. 2) Søgte han at bevise, at hans Undersøgelser ligesaalidet som andre physiologiske lede til Materialisme; kuns Tingens Nyhed, troede han, havde givet Anledning til den ufordeelagtig fattede Mening herom, og derfor bestræbte han sig ogsaa for at betage sin Theorie al Anseelse heraf. 3) Søgte han at lægge for Dagen den vigtige Indflydelse især paa Lægekonsten, hans Opdagelser kunde have, hvilken Mening han især understøttede ved en Attest fra Dr. Nord, Læge ved et Hospital i Wien, og hvori forsikkres, at Dr. Galls Lære har været ham en vigtig Ledetraad ved Bedømmelsen af mange Sindssvagheder. 4) Viste han Umuligheden af at betage hans Opdagelser Publicitet, da de allerede havde opvakt det litterære Publikums Interesse, og flere Skrifter i den Anledning allerede vare komne for

Degn. Endelig 5) udbad han sig, at en Commission maatte udnævnes af de 4 Fakulteters Professorer, da Sagen angik en videnskabelig Gjenstand, og denne Commission tilbød han da, at ville give en Oversigt af sin Theorie, for at den derefter kunde fælde Dom over dens Skadelighed eller Uskadelighed.

Uagtet dette sidste Forlangende blev Sagen foretaget ved Regjeringsraadet, hvorfra den, understøttet med de fordeelagtigste Domme af Frank, Birkenstok og flere, blev foredraget Hs. Majestæt Keiseren, som derpaa under 10de Marts f. A. resolverede; at Gall skulde ophøre med sine Forelæsninger, da samme ansaaes for undværlige og overflødige, saasom der ved Universitetet holdtes offentlige Forelæsninger over Hjernen og Hjerneskallen i physiologisk Henseende; og som var det eneste brugbare for Lægerne i Galls Theorie. Tillige paalagde Hs. Majestæt Statskanzleren, at forbyde Privatforelæsninger, og ei i Fremtiden at meddele Tilladelse dertil uden under meget indskrænkede Betingelser.

Men endskjøndt det blev Gall forbudet, mundtlig at foredrage sit System, saa undertrykte man dog ikke de over samme udkomne Skrifter, ja han

erholdt endog af Bogcensurcollegiet Tilladelse, at lade sit System trykke. At dette imidlertid ikke, i det mindste saavidt mig er bekiendt, skete, dertil maae vel Aarsagen søges i den Maade, han valgte til at udbrede samme paa. Det er ikke ubekjendt, at han har reist omkring i flere af Europas betydelige Stæder, og holdt Forelæsninger, og saaledes paa en Maade opfyldt det Ønske, en tydsk anonym Forfatter har yttret: es läßt sich wünschen und erwarten, daß Gall ohne weitere Rüchsichten seine bürgerlichen Verhältnisse auflösen, und alles mit sich tragend ein' Land aufsuchen werde, wo die Fortschritte der Wissenschafteu nicht durch ins Kleinliche gehende Besorglichkeiten gehemmt werden.

II. Blandede Bidrag til Skolernes Historie.

1. Christian den Fierdes aabne Brev, hvorved han skienker Sct. Michels Kirkelade i Slagelse til Skolen sammesteds a).

Giøre alle witterligt, att eftersom Vj Naadigst komme udi Forfaring, at Scholehuset der udi Vor Kjøbsted Slagelse schal verre hell meget ubequem till at holde Schole udi; Thaa haffue Wi aff Vor synderlig Gunst och Naade unt, bevilget och thilladt, och med dette Vort obne Breff unde, bevilge og tillade, at den murede Kirkelade paa S. Michels Kirkegaard, som haffuer standit udi langtsommelig Tid ode, schall altid herefter were Scholehuset; och efterdi at forne. S. Michels Kirke saa well som ochsaa Siugstuffwen der sammesteds ere ved god formue, daa schall Kirkewergene till forne. Kirke contribuere threhundrede Daller thill at forferdige forne. Kirkelade med baade till Vinduer och femb Lectier, som till forne. Scholewill fornøden gjøres; Schall och udi ligemaade Siugstuff-

a) Det er denne Bygning, hvormed Skolen har behulpet sig, indtil den nu har faaet en bedre. S. disse Annal. 1809. 2 B. S. 100 f.

wen hielpe till forne. Scholes forbedreise efter hendis formuffwe, och som Rodtorften udkrefwer udi det gamle Scholehuß. Sammeledes haffuer Wi och naadigst bewilget, at Scholemesteren och de tre offuerste hørere schulle herefter haffue deres bolig udi det gamle Scholehuß, och denn fierde hører, som nu fornoden giøres och thill Scholen schall forordnes, haffwe sin bolig offwen paa denn nye thillforordnede Schole hos det Kammer, som Discipplerne schal musicere udi, och sin Kaast lige med denn tredie Hører udi Siugstuffwen udi Steden for en Pebling. Thi forbiude Vi wore Fougder, Embitzmend och alle andre, forne. Slagelse Schole heremod, eftersom forschreffnet staaer, at hindre eller i nogen Maade forfang at giøre, under vor Hylleste och Naade. Saa och bedendis och biudendis Kirkewergerne till forne. S. Michels Kirke udi forne. wor Kiøbsted Slagelse saa well som och Forstanderne for Siugstuffwen der sammesteds, at de till forne. Slagelse Schole contribuerer och udgiffwer, ligesom forschreffuet staaer. Ladendis ꝛc. Skanderborg thend 4 Septemb. Anno 1616.

(Af Cancelliets Archiv).

2. Frederik den Tredies aabne Brev angaaende Kiøbenhavns Skoles Disciples Antagelse til Kost i Communitetet og til Examen ved Academiet.

Friderich den Tredie ꝛc. Giøre alle vitterligt: Eftersom Skolen her i Vores Residentz-Stad Kiøbenhaffn fast større Frequentz af Discipler fornødentlig behøffuer, end nogen af de andre Skoler her udi Rigerne, och Vi naadigst erfarer, de beneficia, som saadan Frequentz skal vedligeholde, ikke snart at kunde efter den Skade, af forleden Feide Tiid tilføiet er, til Veie bringes, da haffuer vi naadigst for got ansect, discentibus i fornævnte Vores Skole i andre Maader at beneficere, och derfor naadigst bevilget og tilladt, saa och hermed bevilger och tillader, att aarligen otte eller ti aff de nødtørftigst Disciper, som med gode og rigtige Testimoniis fra Kiøbenhaffns Skole dimitteres, skal strax, naar de ere deponerede, til Vores fri kost i Communitetet annammes, och at saa mange, som fra fornævnte Skole deponerer, maa efter et Aars Forløb paa Academiet til Examen Theologicum pro impetranda attestatione admitteris, om de ellers befindes sig paa Academiet stilleligen och skikkeligen desimedlertid at haffue for-

holdet. Thi biude Wi och hermed befale, at Os elskelige, hederl. og høylerde Rector Theologiæ og menige Professores i Vores Universitet her udi bemeldte Vores Residentz Stad Kiøbenhafn, som nu er eller her efter kommendes vorder, de forommørte Skoles discipler, naar de til Universitetet vorder dimitterede, her udi befordrer, hielper og forfremmer, och aldeeles ingen hinder eller forfang herpaa i nogen Maader giører eller foraarsager, under Vor Hyldest och Naade. Hafn. den 9 Jul. 1661.

(Af Cancelliets Archiv).

3. Søren Erichsen Assens Revers til Capitlet og Sacristanen i Roeskilde, efter at være kaldet som Præst til Snollelov.

Jeg Sofren Erichssen Aßens kiendis och giør witterligtt for alle med thette mitt obne bress, att eyther hederlig och høylert mand, mester Morthen pedersen Canick och Sacristan thill Roskille domkircke, som haffuer jus patronatus thill Snolleloff Sogn y Thunneherrith, med thett hederligh Capitels Confirmas haffuer saubtyckt og bevilgit mig thill att vere en Sognepresst thill forne. Sogn eyther mijn Collatzes liudelsse; Tha obligerer Jeg mig

epther forne. Collatz oc Kong. May. ordinanz ij alle maade att ſkicke mig med lerdom och leſſned, ſom en god gudtz ordtz thienere bør, och were mijn patron thill ſamme Sogen, och hederlig Capitell y Roſkild, hørige och lydige, ſom dett ſig bør, och att giffue Sacriſtano then ſeduanlig penſion aff ſamme ſogen, ſom er ij pth byg, iij lamb och iij geeſs, adt yde thill hver Scti Michaelis dagh, Sacriſtano uden all giendſigelſe. Och ikthed ydermere underſtaa mig att bevare med nogett, ſom ſame Sogen' Kircke eller patronen thilleger, end ſom ſedvanligt er, och mine Formend med rett aff Sacriſtano och Sognet haffdt haffuer, och icke heller paa nogen leye hendſette ſame ſogen thill nogen anden, hvoraff Sacriſtan eller Capitell kunde nogitt forargis eller ſkade y fremthiden bekomme. Att ſaa er y Sandhed, trycker jeg mitt Segnett her neden for Dat. Roſchild 10 May 1593.

Soffren Erichſen Aſſens,
med egen handt.
(L. S.)

In dorſo. Er læſt paa Thune herridtz tinng theim 18 Februari.

Leſt paa Thune Herridz thing, Thirsdagen then 7 Octobris 1617 udj hederlige Mand H. Soffren Adtzens Aahsrende.

(Af Roeskilde Skoles Archiv.)

4. Kong-Frederik den Tredies Befaling angaaende Cantorernes Forhold til Rectorerne.

Efterſom Vi komme udi Forfaring, hvorledes tit og ofte ſtor Tviſtighed opkommer imellem endeel Rectores Scholarum her i vort Stift Sielland och Cantores, ſom Muſiquen i ſamme Scholer forestaaer, i det benᵗᵉ Cantores iche ville være Rectoribus Scholarum ſaa hørrige och lydige, ſom det ſig billigen burde. Thi er Vores naadig willie och Befaling, att I til ſaadan Uorden att forekomme den Anordning gjører, ſaa och alvorligen deroffuer holder, at alle Cantores, ingen undtagen, i benefnte Stifft dependerer ligeſom andre Hørere i Skolerne af Rectoribus Scholarum udi alt, hvis deres beſtilling angaaer. Dermed ſcheer Vor Willie. Befalendis Eder Gud. Skrefuet paa vort Slott Kiøbenhaun dend 13 Decemb. 1667.

(Af Roeskilde Skoles Archiv.)